

CEF

**CENTER OF EXCELLENCE
IN FINANCE
SABANCI UNIVERSITY**

CEF ARAŞTIRMA RAPORU

DÜNYADA FİNANSAL KAPSAYICILIK

Kurucu Sponsor

AKBANK

**Sabancı
Universitesi**

DÜNYADA FİNANSAL KAPSAYICILIK

Prof. Dr. Yiğit Atılgan

Çalışmaya atıf yapmak için aşağıdaki bilgiler kullanılmalıdır:

*Atılgan, Y. (2023). Dünyada Finansal Kapsayıcılık.
Center of Excellence in Finance Araştırma Raporu, Sabancı Üniversitesi.*

1. Giriş

Ödeme sistemleri, tasarruf hesapları ve krediler gibi finansal hizmetler iktisadi kalkınma için önem arz eder. Bir banka, mikrofinans kurumu ya da mobil para hizmeti sağlayıcısında hesap sahibi olmak paranın günlük ihtiyaçlar için güvenli ve ucuz bir şekilde saklanması, gönderilmesi ve alınmasına, acil durumlar için planlar yapılmasına, eğitim ve sağlık türü harcamalar için yatırımlarda bulunulmasına olanak sağlar. Hesap sahipleri mali kriz durumlarında birikimlerinden faydalanmayı ve aileleri veya çevrelerinden maddi destek sağlamayı daha etkin bir şekilde başarabildiklerinden yoksulluktan daha etkin bir şekilde kaçınabilirler. Hesap sahibi olmayan kişiler ise paralarını yönetirken, nakit dahil olmak üzere, daha güvensiz ve pahalı vasıtalar kullanmak durumundadır. Araştırmalar, finansal hizmetlere erişimi olan hanelerin ve işletmelerin finansal şoklara karşı daha dayanıklı olduğunu göstermektedir. Mobil para gibi dijital finansal hizmetler, kullanıcıların birikimlerini güvenli bir şekilde saklamasına, uzun mesafeler arasında hızlı ve düşük maliyetli bir şekilde transfer edebilmesine yol açmıştır. Hesap sahibi olmak kadınlara finansal bağımsızlık sunup ekonomik açıdan güçlenmelerini sağlayabilir. Ücret ve devlet desteği gibi ödemelerin doğrudan bir hesaba yapılması kalkınma hedeflerine ulaşılmasına yardım edebilir. Devletlerin yurttaşlara yaptığı ödemelerin dijitalleşmesi idari maliyetleri ve kaçakları azaltabilir. Covid-19 salgını, devletlerin banka hesapları ve kartlarına gönderdiği acil yardım ödemelerini içeren çeşitli mekanizmalar aracılığıyla finansal kapsayıcılık çabalarına dünya çapında ivme kazandırmıştır.

Küresel Findex anketi, 2011'den bu yana, dünyanın dört bir yanındaki yetişkinlerin çeşitli finansal hizmetleri nasıl kullandıklarına ve finansal sıkıntıları nasıl yönettiklerine ilişkin temel bir veri kaynağı teşkil etmiştir. 2011'de sonuçları yayınlanan ilk anketi 2014 ve 2017'de yürütülen anketler takip etmiştir. Anketin Covid-19 salgını sırasında 123 ekonomide gerçekleştirilen 2021 versiyonu, finansal hizmetlere erişim ve bunların kullanımına ilişkin göstergeler ile finansal dayanıklılığa dair içgörüler sunmaktadır. Son anketin sonuçlarının daha önceki yıllardaki anketlerin sonuçlarıyla karşılaştırılması hangi eğilimlerin zaman içinde baskın çıktığını ortaya koymaktadır. Veriler ayrıca kadınların ve yoksulların finansal hizmetlere erişim ve kullanımındaki eksiklikleri de görünür kılmaktadır. Farklı ülkeler, coğrafi bölgeler

ve gelir seviyeleri için ortalamalar sunan Küresel Findex verileri, finansal kapsayıcılığı teşvik etmeye yönelik çabaların dayanak noktası haline gelmiştir. Söz konusu veriler, politika yapımcılar, araştırmacılar ve kalkınma uzmanları tarafından sıkça alıntılanmakta, ayrıca Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne yönelik ilerlemeyi takip etmek için kullanılmaktadır.

2021 tarihli anketin verilerine Dünya Bankası'nın internet sitesi üzerinden ulaşılabilir.¹ Anketin sonuçları finansal erişim, finansal hizmetlerin kullanımı ve finansal sağlık olmak üzere üç bölümden oluşan ayrıntılı bir raporda özetlenmiştir.² Bu çalışmanın amacı ise, söz konusu raporun ışığında, dünya genelindeki anket sonuçlarına dair genel bir bakış sunmaktır. Çalışmada sunulan grafiklerin tümü Dünya Bankası raporundan alıntılanmıştır.

2. Anket Yöntemi

Küresel Findex göstergeleri, 123 ekonomide yaklaşık 128.000 kişiyi kapsayan ve dünya nüfusunun %91'ini temsil eden anket verilerinden elde edilmiştir. Anket, 2021 takvim yılında, 2005'ten bu yana 160'tan fazla ekonomide ve 150'den fazla dilde, rastgele seçilmiş ve ülkesel temsile sahip yaklaşık bin kişilik örneklemeler kullanarak anketler yürüten Gallup tarafından Gallup Dünya Anketi'nin bir parçası olarak gerçekleştirilmiştir. Hedef nüfus, 15 yaş ve üzerindeki, bakımevi ya da cezaevi gibi bir kurumda yaşamayan sivil nüfusun tamamıdır.

Küresel Findex anketi, gelişmekte olan ekonomilerin çoğunda, geleneksel olarak yüz yüze görüşmeler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak, Covid-19 salgınına bağlı seyahat kısıtlamaları nedeniyle, bu ekonomilerin bazılarında yüz yüze görüşme yapılması 2021'de mümkün olmamıştır. Anketler, 2017'de yüz yüze anket yapılan ülkelerin 67'sinde telefon yoluyla gerçekleştirilmiştir. Gallup, hem cep telefonlarını hem de sabit telefonları dikkate almaktadır. Düşük cep telefonu sahipliği veya seyahat kısıtlamaları nedeniyle, önceki anketlerin parçası olan 17 ekonomide telefon anketleri de yürütülemediği. Meksika ve Vietnam'ı da içeren bu ekonomiler için veriler 2022'de toplanmış olup sonuçlar 2023'te yayınlanacaktır.

¹ <https://www.worldbank.org/en/publication/globalindex>

² Demirgüç-Kunt, Asli, Leora Klapper, Dorothe Singer ve Sania Ansar. 2022. *The Global Findex Database 2021: Financial Inclusion, Digital Payments, and Resilience in the Age of Covid-19*. Washington, DC: World Bank.

Yüz yüze anketlerin yapıldığı ekonomilerde, örneklem oluşturma sürecinin ilk aşaması birincil örneklem birimlerinin belirlenmesidir. Bu birimler, nüfus büyüklüğüne, coğrafyaya veya her ikisine göre tabakalara ayrılır ve kümeleme bir veya daha fazla örnekleme aşamasıyla sağlanır. Popülasyon bilgilerinin mevcut olduğu durumlarda, örneklem seçimi popülasyon büyüklüğü ile orantılı olasılıklara dayalıdır. Aksi takdirde, basit rastgele örnekleme kullanılır. Açık bir ret olmadıkça, görüşmeciler örneklemede bulunan bir haneyle görüşmek için en fazla üç girişimde bulunur. Girişimler, temas ve anketin tamamlanma olasılığını artırmak için, günün farklı saatlerinde ve mümkünse farklı günlerde yapılır. Örneklemede yer alan bir hanede görüşme sağlanamazsa, basit bir ikame yöntemi kullanılır. Katılımcılar, örneklemedeki haneler içinden rastgele seçilir. Görüşülmesi uygun olan her hane halkı üyesi listelenir ve görüşülecek kişi bir el cihazıyla rastgele belirlenir. Kültürel kısıtlamaların cinsiyet seçimini zorunlu kıldığı ekonomilerde anketi yanıtlayan kişi görüşmeci ile aynı cinsiyetteki tüm uygun yetişkinler arasından rastgele seçilir.

Sabit telefonun ya da cep telefonunun yaygın olduğu ekonomilerde, anketi yanıtlayan kişilerin seçimi, rastgele numara çevirerek veya ulusal düzeyde temsile sahip bir telefon numarası listesi kullanılarak yapılır. Hem sabit hat hem de cep telefonu yaygınlığının yüksek olduğu çoğu ekonomide ikili örnekleme çerçevesi kullanılır. Cep telefonu veya sabit hat yaygınlığının %80 veya daha yüksek olduğu ekonomilerdeki sabit hat sahipleri için, en son doğum günü veya hane halkı numaralandırma yöntemi

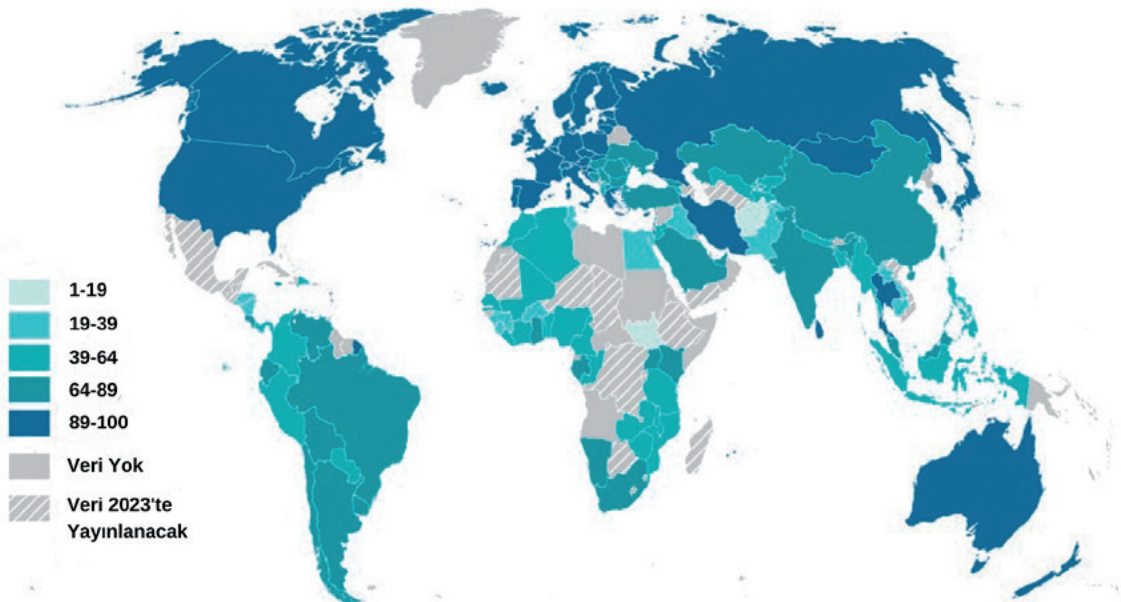
kullanılarak seçim sağlanır. Bu tür ekonomilerdeki cep telefonu sahipleri veya sabit hat yaygınlığının %80'den az olduğu ekonomilerdeki tüm bireyler için ek bir seçim yapılmaz. Her hanedeki bir kişiye farklı gün ve saatlere dağılmış olarak en az üç kez ulaşılmaya çalışılır.

Her ekonomi için ulusal olarak temsili bir örneklem sağlamak için veri ağırlıklandırmaya başvurulur. Nihai ağırlıklar, hane büyüklüğü kaynaklı eşit olmayan seçim olasılığını düzelten temel örnekleme ağırlıkları ve örnekleme ya da yanıtlamama hatalarını düzelten tabakalama sonrası ağırlıklardan oluşur. Tabakalama sonrası ağırlıklar, ekonomi genelindeki cinsiyet ve yaş istatistikleri dışında, güvenilir verilerin mevcut olduğu yerlerde eğitim veya sosyoekonomik duruma ilişkin nüfus istatistiklerini de kullanır.

3. Finansal Erişim

Hesaplar, para saklamanın ve gelecek için tasarruf yapmanın güvenli bir yolu olup fatura ödemeyi, krediye erişmeyi, alışveriş yapmayı ve havale gönderip almayı kolaylaştırır. Dünya genelindeki yetişkinlerin yaklaşık %76'sının bir bankada veya, mobil para hizmeti sağlayıcısı da dahil olmak üzere, mevduat kabul eden bir finans kuruluşunda hesabı bulunmaktadır. Ancak hesap sahipliği oranları bölgesel düzeyde geniş bir çeşitlilik göstermektedir (Şekil 1). Örneğin, hesap sahipliği oranı Güney Sudan'da sadece %6 iken Almanya, Birleşik Krallık ve Kanada gibi yüksek gelirli ekonomilerde neredeyse her yetişkinin bir hesabı mevcuttur.

Şekil 1. Hesap Sahipliği Oranları

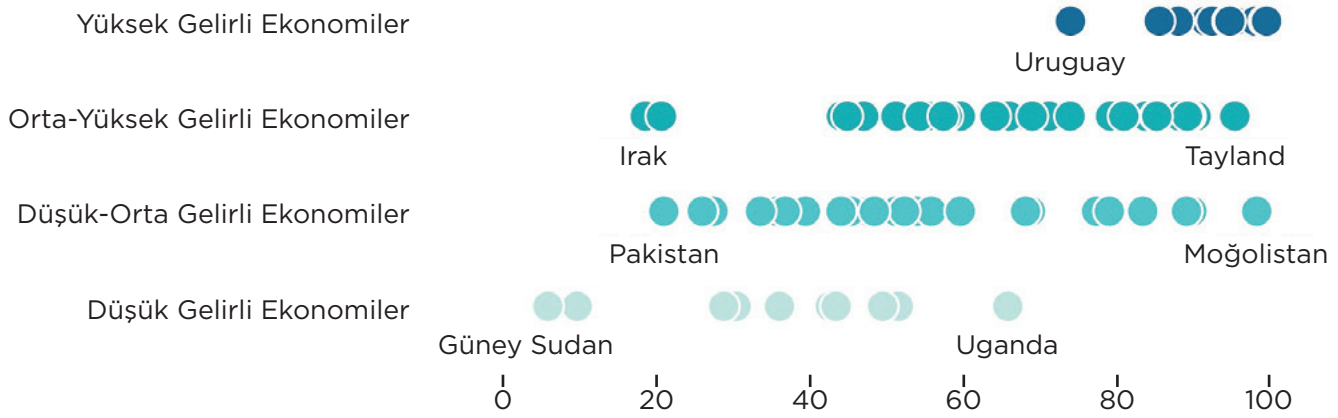


Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Veriler, aynı gelir grubuna dahil ekonomiler arasında da hesap sahipliği oranlarında önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir (Şekil 2). Örneğin, düşük gelirli ekonomiler arasında hesap sahipliği Güney Sudan'da %6'dan Uganda'da %66'ya kadar değişmektedir. Düşük-orta gelirli ekonomilerde en düşük oran %21 ile Pakistan'a, en yüksek oran ise (devlet tarafından yürütülen bir çocuk

desteği programı sayesinde) %98 ile Moğolistan'a aittir. Üst-orta gelirli ekonomiler arasında en yüksek hesap sahipliği oranı %96 ile Tayland'dadır. Yüksek gelirli ekonomiler arasında Uruguay %74 ile en düşük hesap sahipliği oranına sahipken 10 ülkede hesap sahipliği oranı %100'dür.

Şekil 2. Gelir Seviyesine Göre Hesap Sahipliği Oranları

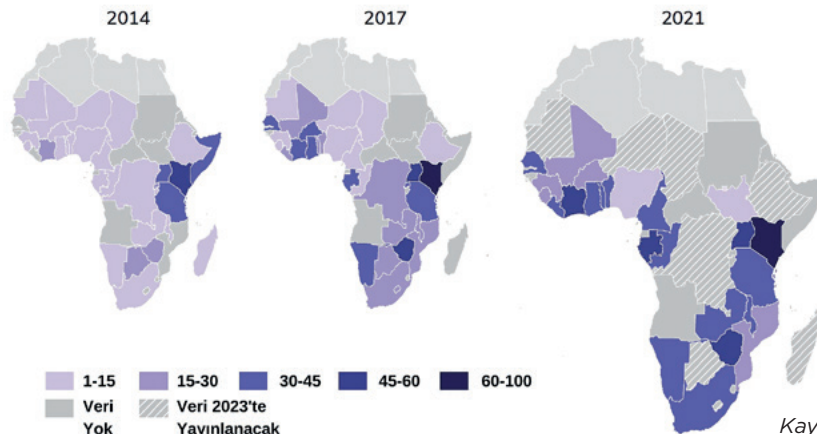


Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

%76'lık küresel hesap sahipliği oranı, 2011'de gözlemlenen dünya ortalaması olan %51'e nazaran yüzde 50'lik bir artışa denk gelmektedir. Hesap sahipliği oranı hem yüksek gelirli hem de gelişmekte olan ekonomilerde artmasına rağmen, ortalama büyüme hızı gelişmekte olan ekonomilerde daha yüksek olmuştur. Gelişmekte olan ekonomilerdeki hesap sahipliği oranı 2011'de %42'den 2021'de %71'e çıkmıştır. Hesap sahipliğindeki küresel büyümenin dağılımı da son yıllarda çeşitlenmiştir. 2017-2021 arasında hesap sahipliği oranı, 123 ekonominin 62'sinde %5'ten, 34'ünde %10'dan fazla artmıştır. Bu bulgu, 2014-2017 arasındaki Hindistan ağırlıklı büyümeyle farklılık göstermektedir. Örneğin, gelişmekte olan ekonomilerde,

2014-2017 arasında bankacılık sistemine dahil olan 467 milyon yetişkinin 186 milyonu Hindistan dışında yaşarken, 2017-2021 arasında bankacılık sistemine dahil olan 567 milyon yetişkinin 527 milyonu Hindistan dışında yaşıyordu. 2017'den bu yana hesap sahipliği oranında en yüksek artış yaşayan ekonomiler arasında, her biri çift haneli büyüme kaydeden Brezilya, Fas, Gana, Güney Afrika ve Myanmar yer almaktadır. Birçok yüksek gelirli ekonomide neredeyse her yetişkinin bir hesabı bulunmasına rağmen, ortalama oran yine de son on yılda 8 puan artarak 2011'de %88'den 2021'de %96'ya yükselmiştir. Örneğin, İtalya ve Polonya'daki hesap sahipliği oranı son on yılda %26 artış göstermiştir.

Şekil 3. Sahra Altı Afrika'da Mobil Para Hesabı Oranları

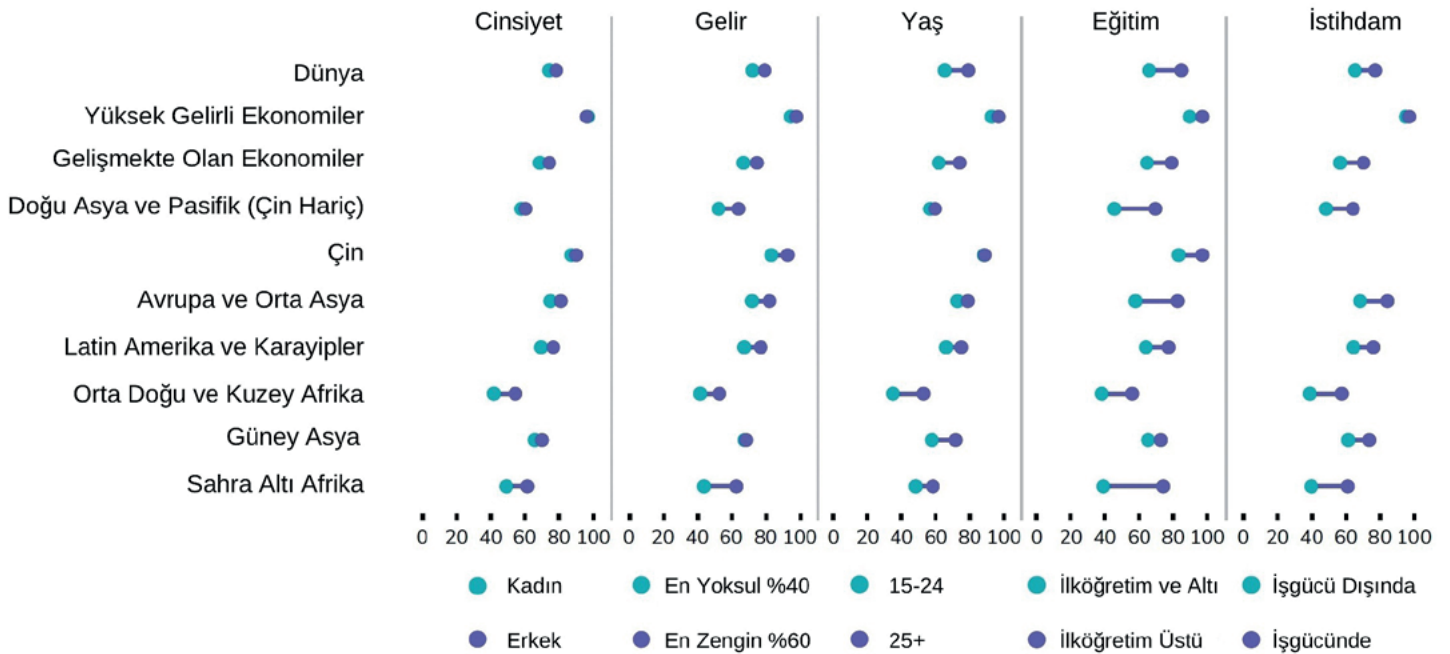


Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

2014 verileri, dünya çapındaki yetişkinlerin %2'sinin bir mobil para hesabına sahip olduğunu, ancak bu oranın Sahra Altı Afrika'daki yetişkinler için %12'ye çıktığını ortaya koymuştu. 2021 verileri, Sahra Altı Afrika'nın mobil para hesabı sahipliğinde liderliğini devam ettirdiğini, dünya genelindeki %10'luk orana kıyasla, Sahra Altı Afrika'daki yetişkinlerin %33'ünün bir mobil para hesabına sahip olduğunu göstermektedir (Şekil 3). Bu dönemde cep telefonlarının finansal işlemler için kullanılması yaygınlaşırken Covid-19 salgını da mobil paranın benimsenmesinde artışa neden olmuştur. Sahra Altı Afrika, sadece bir mobil para hesabına sahip olan yetişkinlerin bir finansal kurumda hesaba sahip yetişkinlerden daha fazla olduğu 11 ekonominin tümüne ev sahipliği yapmaktadır. Sahra Altı Afrika'daki pek çok ekonomide mobil para hesaplarında büyümeye finansal kurum hesaplarında düşüş eşlik etmiştir. 2014'te mobil para hesapları Doğu Afrika'da yoğunlaşmıştı. O zamandan beri, bu tür hesaplar Batı Afrika'ya ve ötesine yayılmıştır. Bangladeş, Brezilya ve Paraguay gibi Sahra Altı Afrika dışındaki ekonomilerde de mobil para hesabı sahipliğinde artışlar görülmüştür.

2011'den bu yana hesap sahipliğinde gözlemlenen artış, tüm gruplara eşit fayda sağlamamıştır. Kadınların, yoksulların ve daha az eğitimlilerin hesap sahibi olma olasılığı erkeklere, zenginlere ve eğitimlilere göre hala daha düşük olsa da bazı ilerlemeler kaydedilmiştir (Şekil 4). Küresel olarak, erkeklerin %78'i, kadınların ise %74'ü hesap sahibi olup cinsiyet makası %4'tür. Bu makas gelişmekte olan ekonomilerde uzun yıllar %9'da sabit kaldıktan sonra 2021'de %6'ya gerilemiştir. Bu ekonomilerde erkeklerin %74'ünün, kadınların ise %68'inin hesabı mevcuttur. Sahra Altı Afrika ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerindeki cinsiyet makasları sırasıyla %12 ve %13'e eşit olup küresel ortalamanın üç katı kadardır. Cinsiyet makasının daralması ya da genişlemesi tekil ekonomilerde de değişkenlik arz etmektedir. Hindistan, Mali, Peru ve Uganda gibi bazı ekonomilerde, toplam hesap sahipliği oranı arttıkça cinsiyet makası daralmıştır. Bununla birlikte, Bangladeş ve Pakistan gibi bazı ekonomilerde, toplam hesap sahipliği oranı artmamasına rağmen cinsiyet makası kapanmıştır. Öte yandan, Bosna Hersek, Brezilya ve Kolombiya gibi ülkeler genel hesap sahipliği oranında artış göstermelerine rağmen cinsiyet makasını kapatma fırsatını kaçırmıştır.

Şekil 4. Farklı Gruplarda Hesap Sahipliği Oranları



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Dünya çapında daha yoksul yetişkinlerin bir hesaba sahip olma olasılığı daha zengin olanlardan düşüktür. Hanelerin en zengin %60'ındaki yetişkinlerin %79'unun hesabı varken, en yoksul %40'ındaki yetişkinlerin yalnızca %72'sinin hesabı mevcuttur. %7'ye eşit olan bu gelir makası 2011'den beri yarı yarıya azalmıştır. Gelişmekte olan ekonomilerdeki ortalama gelir makası 2011'de %20 olup 2021'de %8'e düşmüştür. Ancak Filipinler, Kenya, Nijerya, Uganda ve Zambiya gibi birçok gelişmekte olan ekonomide gelir makası hala çift hanelidir. Brezilya, Moğolistan ve Tayland gibi gelişmekte olan birkaç ekonomide önemli bir gelir makası yoktur. Yüksek gelirli ekonomilerin genelinde ciddi bir gelir makası bulunmamakla beraber Hırvatistan, Macaristan ve Uruguay gibi bazı istisnalar mevcuttur. ABD'deki gelir makası ise 2017'de %13'ten 2021'de %6'ya düşmüştür.

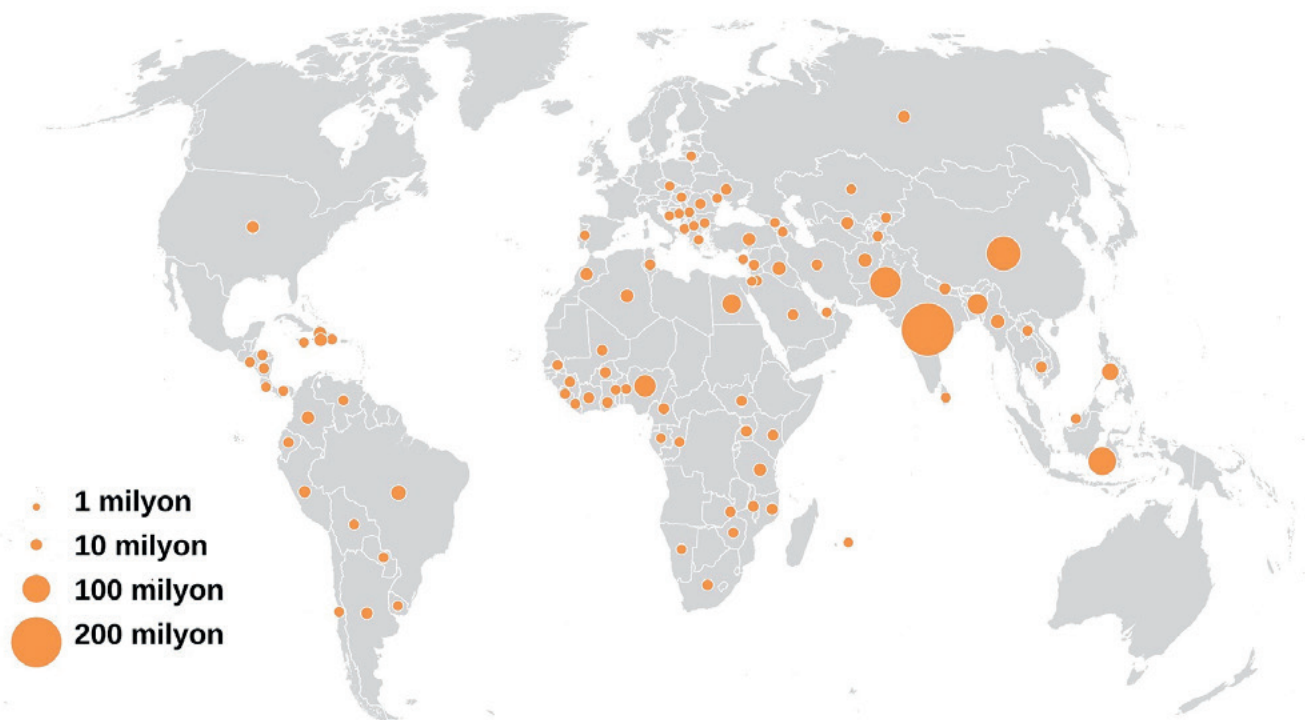
Hesap sahipliği oranı daha yaşlı (25+ yaş) yetişkinler arasında daha genç (15-24 yaş) yetişkinlere göre daha yüksektir. 2021'de, 25 yaş ve üzerindeki yetişkinlerin %79'unun hesabı varken, 15-24 yaş arasındakilerin %66'sının hesabı mevcuttur. Yaş makası, dünya genelinde, 2011'de %17'den 2021'de %13'e gerilemiştir. Bu trend, hem yüksek gelirli hem de gelişmekte olan ekonomiler için benzerdir. Yaş makası gelişmekte olan ekonomiler arasında değişkendir. Cezayir ve Mısır'da yaş makası neredeyse 25 puanken Çin'de yaş grupları arasında hesap sahipliği açısından

önemli bir fark gözlemlenmemektedir. Myanmar'da ise genç yetişkinlerin hesap sahibi olma olasılığı yaşlılara göre %11 daha fazladır. Bununla birlikte, ileri yaş gruplarında mobil para hesabı sahipliği daha düşüktür. Zira teknoloji, geleneksel işlem yapma yöntemlerini tercih edebilecek yaşlı tüketiciler veya dijital finansal hizmetleri kullanabilmek için yeterince aşinalığa ve güvene sahip olmayanlar için bariyer teşkil edebilir.

Hesap sahipliği oranı, daha az eğitilmiş (ilköğretim ve daha az) yetişkinler arasında düşük olmaya devam etmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerde, daha az eğitilmiş yetişkinlerin hesap sahibi olma olasılığı, en az orta öğretime sahip yetişkinlere göre %14 daha düşüktür. Daha az eğitilmiş yetişkinlerin aynı zamanda muhtemelen daha yoksul olması bu farkı açıklamaya yardımcı olabilir.

İstihdam edilen veya iş arayan yetişkinlerin bir hesaba sahip olma olasılığı, işgücü dışında kalanlara göre daha yüksektir. Zira çalışan yetişkinlerin ücret almak ya da elde ettikleri kazancı biriktirmek gibi finansal hizmetlere ihtiyacı mevcuttur. Dünya genelinde, istihdam verilerini paylaşmayan Çin haricinde, işgücüne dahil olan yetişkinlerin %77'sinin bir hesabı varken, bu oran işgücü dışında kalanlar için %75'tir. Söz konusu makas, gelişmekte olan ekonomilerde benzer olup yüksek gelirli ekonomilerde daha küçüktür.

Şekil 5. Hesap Sahibi Olmayan Yetişkinler



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

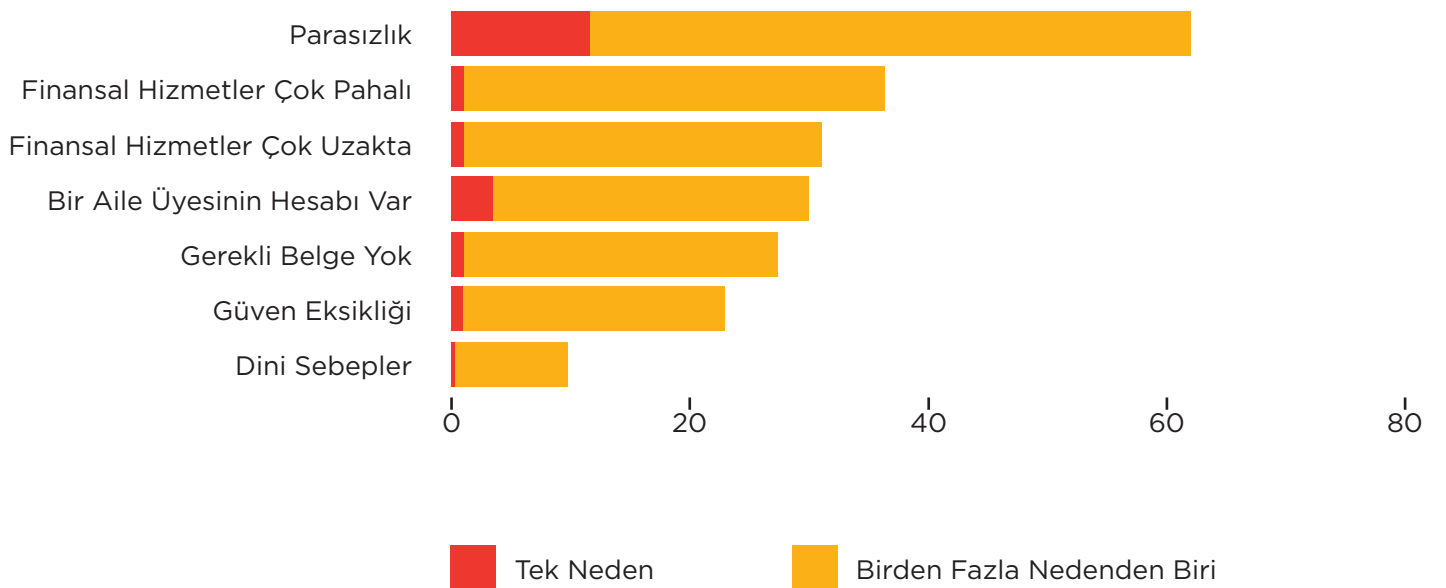
Dünya genelinde, yaklaşık 1,4 milyar yetişkin hala bir hesaba sahip değildir (Şekil 5). Bu sayı 2011'de 2,5 milyar ve 2017'de ise 1,7 milyardı. Hesap sahibi olmayan yetişkinlerin neredeyse tamamı gelişmekte olan ekonomilerde yaşamaktadır. Hatta bu kişilerin %54'ü (740 milyon) yalnızca yedi ekonomiye yayılmıştır. Çin ve Hindistan, nispeten yüksek hesap sahipliği oranlarına rağmen, büyüklükleri nedeniyle hesap sahibi olmayan nüfusun büyük kısmına (sırasıyla 130 milyon ve 230 milyon) ev sahipliği yapmaktadır. Bu iki ülkeyi 115 ve 100 milyon ile Pakistan ve Endonezya takip etmektedir. Onların arkasından Bangladeş, Mısır ve Nijerya gelmektedir.

Kadınlar, yoksullar ve daha az eğitilmişler, finans hizmetlerinden dışlanan insanların çoğunluğunu oluşturmaya devam etmektedir. Bu gruplar için finansal erişimin iyileştirilmesi, finansal hizmetler için etkin ve kapsayıcı bir altyapının oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Yaklaşık 740 milyon kadının (tüm yetişkinlerin %13'ü ve hesabı olmayanların %54'ü) bir hesabı yoktur. Hesap sahipliği oranını başarılı bir şekilde artıran ekonomilerde bile bir hesabı olmayan yetişkinlerin çoğu kadındır. Küresel olarak, hanelerin en yoksul %40'lık kesimi, hesabı olmayanların neredeyse yarısını oluşturmaktadır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da hesabı olmayan yetişkinlerin %70'i işsiz veya işgücünün dışındadır. Bu durum kısmen işgücündeki cinsiyet eşitsizliğine bağlıdır, aynı bölgede kadınların işgücü dışında

kalma olasılığı erkeklerden %12 daha fazladır. Dünya genelinde bir hesabı olmayan yetişkinlerin %64'ü, Sahra Altı Afrika'da ise %74'ü ilköğretimin üstünde bir eğitim almamıştır. Sahra Altı Afrika'da yaşayan genç yetişkinler hesabı olmayanların neredeyse %40'ını oluşturmaktadır. Buna karşılık, bazı Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde, yaşlı yetişkinlerin bir hesabı olmaması daha olasıdır.

Küresel Findex anketi, hesap sahibi olmayan yetişkinlere bir finansal kurumda ya da mobil para sağlayıcıda neden hesapları olmadığı sorusunu da yöneltmektedir. Yanıt verenler birden fazla neden sunabilmektedir. Katılımcıların çoğu bir finansal kurum hesabına sahip olmamak için, ortalama olarak, ikiden fazla neden göstermiştir (Şekil 6). Hesabı olmayanların %62'si tek neden veya birden çok nedenden biri olarak "parasızlık" ifadesini kullanmıştır. Başka bir deyişle, insanlar genelde yeterli paraları olmadığını ifade etmiş, ardından finansal hizmetlerin çok pahalı veya çok uzakta olması gibi başka bir neden eklemiştir. Bu yanıtlar, insanların bankacılık maliyetlerinin daha düşük veya bankaların daha uygun konumlandırılmış olması durumunda hesap sahibi olmayı tercih edebileceğini göstermektedir. Yanıt verenlerin sadece %12'si tek engel olarak yeterli paraya sahip olmadıklarını bildirmiştir. Diğer tüm nedenler, bir finansal kurum hesabı olmayan yetişkinlerin %4'ünden daha azı tarafından tek sebep olarak ifade edilmiştir.

Şekil 6. Hesap Sahibi Olmama Nedenleri



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Dünya çapında, hesabı olmayan yetişkinlerin %36'sı finansal hizmetlerin çok pahalı olduğunu söylemiştir. Mesafe, yanıt verenlerin %31'i için bir engel teşkil etmektedir. Hesabı olmayan yetişkinlerin %30'u neden olarak bir aile üyesinin zaten bir hesabı olduğunu bildirmiştir. Bu nedeni bildirme olasılığı, birçok ekonomide kadınlar için erkeklere nazaran daha yüksektir. Bu ülkelerin çoğu, hesap sahipliği oranında da önemli cinsiyet makaslarına sahiptir. Finansal kurum hesabı olmayanların %27'si hesap açmak için gerekli belgelere sahip olmadığını belirtmiştir. Finansal sisteme duyulan güvensizlik, dünya genelinde hesabı olmayan yetişkinlerin %23'ü tarafından anılırken Avrupa ve Orta Asya ile Latin Amerika ve Karayipler gibi bölgelerde yanıt verenlerin yaklaşık üçte biri tarafından dile getirilmiştir. Son olarak, küresel çapta, hesabı olmayan yetişkinlerin yalnızca %10'u dini sebepleri bir engel olarak göstermiştir. Yetişkinlerin şeriatla uyumlu bankacılık hizmetlerini tercih edebileceği Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da, örneğin Irak ve Fas'ta, banka kullanmayanların sırasıyla %24'ü ve %19'u dini nedenlere atıfta bulunmuştur.

4. Finansal Hizmetlerin Kullanımı

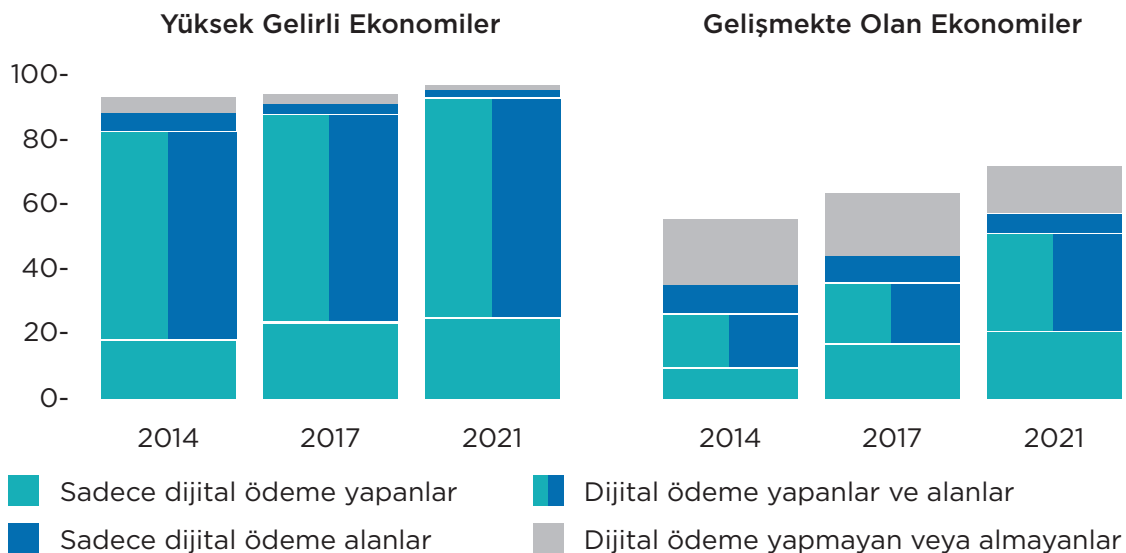
4.1 Dijital Ödemeler

Hesap sahipliği oranındaki artışlar ve bu konudaki eşitsizliklerin azalması olumlu olmakla birlikte finansal kapsayıcılığın esas amacı, hesap sahiplerinin hesaplarını gerçekten dijital ödemeler, tasarruflar ve uygun kredi elde etmek için kullanmalarıdır. 2021'deki Küresel Findex anketine göre, dünyadaki yetişkinlerin %64'ü (hesap sahiplerinin %84'ü) en az bir dijital ödeme yapmış veya almıştır. Yüksek gelirli ekonomilerde yetişkinlerin

%95'i (hesap sahiplerinin %98'i), gelişmekte olan ekonomilerde yetişkinlerin %57'si (hesap sahiplerinin %80'i) dijital ödeme kullanmıştır. Dijital ödemeler, mobil para hesabı, banka kartı ya da kredi kartı kullanımını veya bir hesaptan ödeme yapmak, fatura ödemek, tanıdıklara para göndermek için cep telefonu ya da internet kullanımını içerir. Dijital ödemelerin kullanımı, yüksek gelirli ekonomilerde 2014'ten beri neredeyse istisnasız hale gelmiştir. Gelişmekte olan ekonomilerde de dijital ödeme yapan veya alan yetişkinlerin payı son yıllarda hızla artmış ve 2017-2021 arasında %44'ten %57'ye çıkmıştır. Bu pay, 2014'te %35'tir. Dijital ödemelerin kullanımındaki artış, gelişmekte olan ekonomilerde hesap sahipliği oranındaki büyümeyi geride bırakmıştır.

Dijital ödemeleri kullanan kişiler, yalnızca dijital ödeme yapmak veya yalnızca dijital ödeme almaktan ziyade yaygın olarak hem ödeme yapar hem de alırlar (Şekil 7). 2014-2021 yılları arasında gelişmekte olan ekonomilerde dijital ödemeleri kullanan yetişkinlerin oranı %26'dan %51'e çıkarken, bu oran hesap sahiplerinin içinde yaklaşık yarından üçte ikiye yükselmiştir. Dijital ödeme alan yetişkinlerin payı, gelişmekte olan ekonomilerde 2014'te %25'ten 2021'de %36'ya çıkarken bu pay 2021'de yarısı dijital ödeme alan hesap sahipleri için sabit kalmıştır. Diğer bir deyişle, dijital ödeme alan yetişkinlerin payı 2014'ten 2021'e hesap sahipliği ile paralel olarak artmıştır. Ancak, dijital ödeme alan yetişkinlerin dijital ödeme yapma olasılığı artık her zamankinden daha yüksektir. Gelişmekte olan ekonomilerde dijital ödeme alanların %83'ü 2021'de dijital ödeme yapmıştır. Bu oran, 2017'de %70'e, 2014'te ise %66'ya eşittir.

Şekil 7. Dijital Ödemelerin Kullanım Yöntemleri



Yüksek gelirli ekonomilerdeki hesap sahipleri arasında, dijital ödemelerin kullanımı hem kadınlar hem de erkekler için neredeyse istisnasızdır. Bununla birlikte, gelişmekte olan ekonomilerde hesabı olan erkeklerin dijital ödemeleri kullanma olasılığı, hesabı olan kadınlara göre ortalama %6 daha fazladır. Hesap sahipleri arasında dijital ödeme kullanımındaki bu cinsiyet makası, dijital ödemelerdeki genel artışa rağmen, 2014'ten bu yana neredeyse değişmemiştir.

Yüksek gelirli ekonomilerde, daha yoksul ve daha zengin hesap sahiplerinin dijital ödemeleri kullanma olasılığı eşittir. Buna karşılık, gelişmekte olan ekonomilerde, daha zengin hesap sahiplerinin %83'ü, daha yoksul hesap sahiplerinin ise %74'ü dijital ödemeleri kullanmaktadır. Bu 9 puanlık gelir makası 2014'teki %15, 2017'deki %13'lük seviyelerine göre daha düşüktür.

Dünya genelinde, yetişkinlerin %28'i, kamu sektörü/emekli maaşı veya devlet transfer ödemeleri (sübvansiyonlar, işsizlik yardımları veya eğitim ya da sağlık harcamaları için yapılan ödemeler) şeklinde, devletten en az bir ödeme almıştır. Devletten ödeme alan yetişkinlerin oranı, yüksek gelirli ekonomilerde (%52) gelişmekte olan ekonomilere (%22) göre iki kattan fazladır. Yüksek gelirli ekonomilerde, devlet ödemelerinin büyük çoğunluğu (%84) bir hesaba yapılmaktadır. Diğer %13'lük bir kısım ise çek veya kupon aracılığıyla gerçekleşmektedir. Benzer şekilde, gelişmekte olan ekonomilerdeki yetişkinlerin aldığı devlet ödemeleri genelde bir hesaba yatırılmaktadır. Bu oran küresel çapta %67'e eşit olup üst-orta gelirli ekonomilerde %78 ile düşük ve düşük-orta gelirli ekonomilerde %50 arasında değişmektedir.

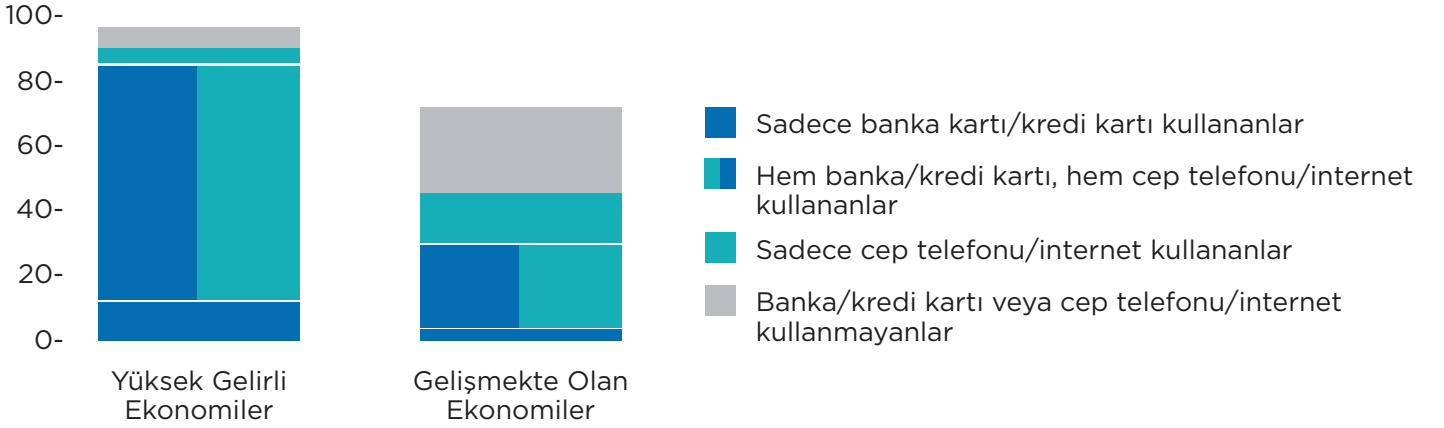
Küresel çapta, ankete katılan yetişkinlerin %31'i özel sektördeki bir işverenden en az bir maaş ödemesi almıştır. Bu oran yüksek gelirli ekonomilerde %43, gelişmekte olan ekonomilerde %28'dir. Yüksek gelirli ekonomilerde ücretlilerin %87'sinin ücret ödemeleri bir hesaba yatırılırken (zaman içinde sabit kalan bir oran), gelişmekte olan ekonomilerde bu oran %61'e eşit olup 2014 ve 2017'deki %37 ve %45 seviyelerinden yükselmiştir. Ancak bu ortalamalar, gelişmekte olan

ekonomiler arasındaki büyük farklılıkları, hem özel sektörden maaş alan yetişkinlerin payı hem de bu ödemeleri nasıl aldıkları açısından gizlemektedir. Bazı ekonomiler özel sektör ücret ödemelerinde yüksek gelirli ekonomilerle karşılaştırılabilir dijitalleşme seviyelerine ulaşmış olsa da, diğerlerinin hala büyüme potansiyeli mevcuttur.

Gelişmekte olan ekonomilerde, ankete katılan yetişkinlerin %11'i tarım ürünlerinin satışı için ödeme almıştır ve bu ödemelerin çoğu nakit olarak yapılmıştır. Bu ekonomilerde alıcıların yalnızca dörtte biri bu tür bir ödemeyi bir hesap üzerinden almıştır. Bu, gelişmekte olan ekonomilerde yetişkinlerin sadece %3'ünün bir hesaba tarım ödemesi aldığı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, bu oran Kenya ve Mali gibi Sahra Altı Afrika ülkelerinde çok daha yüksektir. Ek olarak, gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin %33'ü ülkenin başka bir yerinde yaşayan bir akraba veya arkadaşına para göndermiş veya onlardan para almıştır. Yurt içi para transferleri, yetişkinlerin %53'ünün bu tür ödemeler gönderdiği veya aldığı Sahra Altı Afrika'da özellikle önemlidir.

Küresel çapta, yetişkinlerin %54'ü elektrik, su, gaz veya çöp toplama hizmetleri için düzenli ödemeler yapmıştır. Yüksek gelirli ekonomilerde yetişkinlerin %76'sı bu tür ödemeler yaptığını bildirirken bu kişilerin büyük çoğunluğu (%83) bu ödemeyi bir hesap üzerinden yapmaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde, ankete katılan yetişkinlerin yaklaşık yarısı bu tür bir ödeme yaparken bu ödemeyi bir hesap üzerinden ya da doğrudan nakit şeklinde yapanların oranı hemen hemen eşittir. 2021'de, gelişmekte olan ekonomilerde, elektrik faturalarını bir hesap üzerinden ödeyen yetişkinlerin üçte birinden fazlası, bunu ilk kez Covid-19 salgınının patlak vermesiyle gerçekleştirmiştir. Küresel Findex anketine göre 2021'de gelişmekte olan ekonomilerdeki yetişkinlerin %37'si dijital ticari ödemeler yapmıştır. Ancak bu ortalama, Çin'de dijital satıcı ödemelerinin yaygın kullanımı (%82) nedeniyle büyük ölçüde çarpıktır. Çin'in dışındaki gelişmekte olan ekonomilerde dijital ticari ödeme yapan yetişkinlerin oranı %20'dir. Dijital ticari ödeme yapan yetişkinlerin payı Covid-19 salgını ile artmıştır.

Şekil 8. Dijital Ödemelerin Yapılma Yöntemleri



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

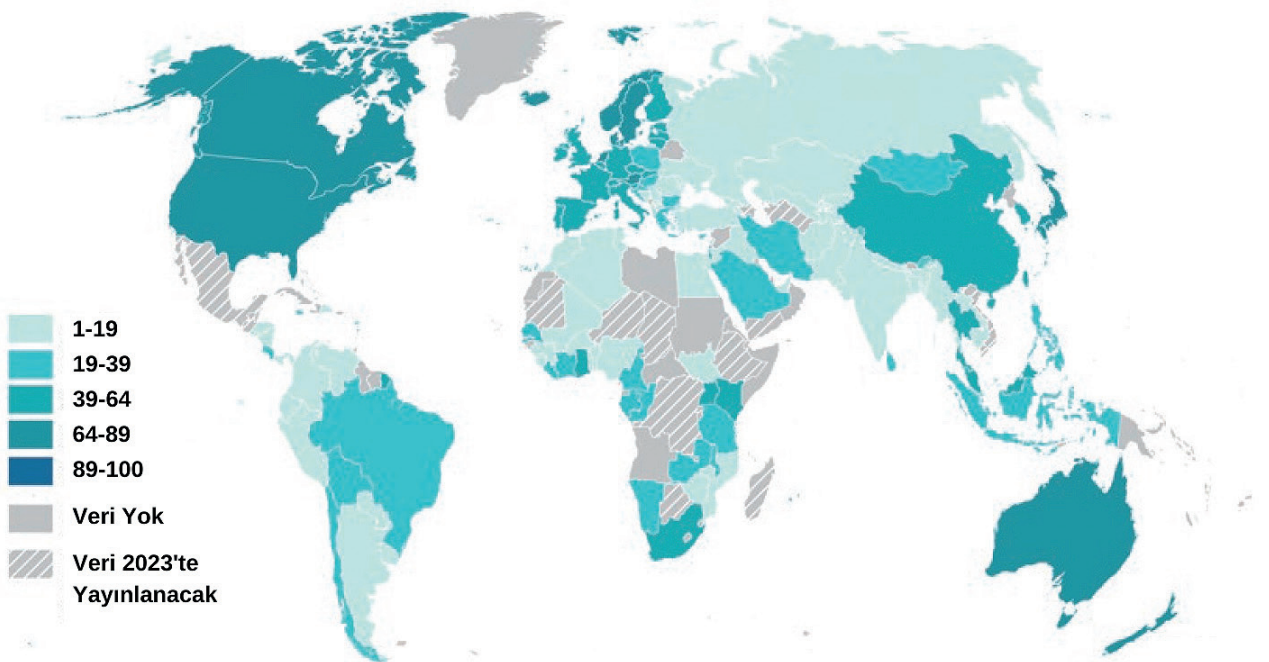
Dijital ödemeler nakit çekmeden doğrudan bir hesap aracılığıyla iki şekilde yapılabilir: Banka veya kredi kartı kullanarak ya da cep telefonu veya internet kullanarak (Şekil 8). Yüksek gelirli ekonomilerde, yetişkinlerin %90'ı (hesap sahiplerinin %93'ü), gelişmekte olan ekonomilerde yetişkinlerin %45'i (hesap sahiplerinin %64'ü) ödeme yapmak için bu yöntemlerden birini kullanmıştır. Hem yüksek gelirli hem de gelişmekte olan ekonomilerde, dijital ödeme yapan yetişkinlerin her iki yöntemi de kullanma olasılığı daha yüksektir. Bu, cep telefonu veya internet kullanarak kartla ödeme yapan yetişkinleri de içerebilir. Yüksek gelirli ekonomilerde ikinci en yaygın yaklaşım yalnızca banka/kredi kartı kullanmakken (tüm

yetişkinlerin %12'si, hesap sahiplerinin %12'si), gelişmekte olan ülkelerde ikinci en yaygın yaklaşım yalnızca cep telefonu/internet kullanmaktır (tüm yetişkinlerin %16'sı, hesap sahiplerinin %22'si).

4.2 Tasarruflar

İnsanlar gelecekteki harcamalarını karşılamak, eğitimleri ya da işlerine yatırım yapmak, yaşlılıklarında ya da acil durumlarda zorlanmamak için tasarruf yaparlar. Küresel Findex anketine 2021'de yanıt veren yetişkinlerin %49'u son 12 ayda tasarruf etmiştir. Yüksek gelirli ekonomilerde yetişkinlerin %76'sı tasarruf ettiklerini belirtirken, bu oran gelişmekte olan ekonomilerde %42'dir (Şekil 9).

Şekil 9. Tasarruf Oranları

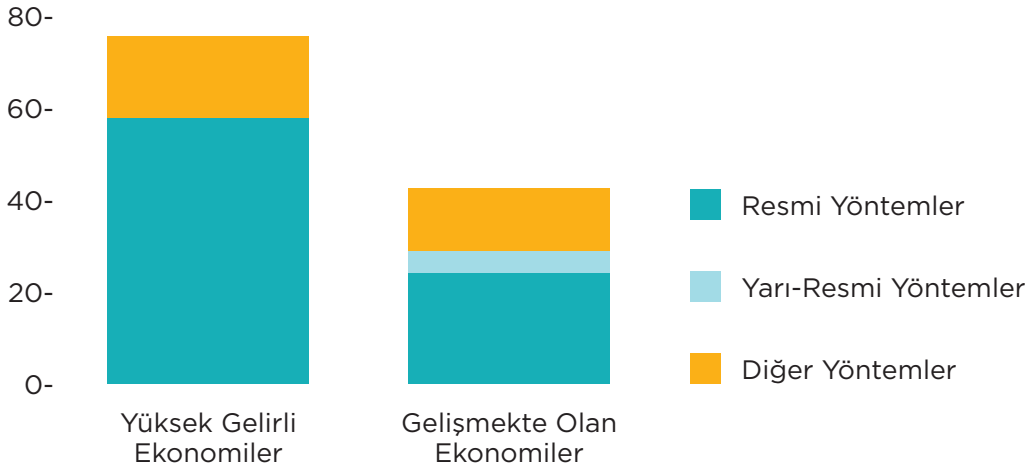


Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

İnsanlar tasarruflarını farklı yöntemlerle yaparlar. Dünya genelinde, yetişkinlerin %31'i veya para biriktirdiğini söyleyenlerin yaklaşık üçte ikisi resmi yöntemlerle, yani bir finans kurumu veya bir mobil para hesabı kullanarak, birikim yaptığını bildirmiştir. Tüm yetişkinler arasında, resmi yöntemlerle tasarruf yapanların oranı, yüksek gelirli ekonomilerde %58 iken gelişmekte olan ekonomilerde %25'tir. Herhangi bir biçimde tasarruf edenlerin, yüksek gelirli ekonomilerde dörtte üçü, gelişmekte olan ekonomilerdeyse yarısından fazlası resmi yöntemleri kullanmıştır (Şekil 10).

Gelişmekte olan ülkelerde tasarruf etmenin yaygın bir alternatifi, yarı-resmi yöntemlere başvurmak, yani bir tasarruf kulübüne katılmak veya aile dışından bir kişiyi kullanmaktır. 2021'de dünya genelindeki yetişkinlerin %9'u bu şekilde tasarruf ettiğini bildirmiştir, buna resmi tasarruf yöntemlerini kullanmayan %4'lük dilim de dahildir. Yarı-resmi yöntemler özellikle yetişkinlerin %25'inin bu şekilde tasarruf ettiklerini bildirdiği Sahra Altı Afrika'da yaygındır, bu oranın %16'sını resmi tasarruf yöntemlerini kullanmayanlar oluşturmaktadır.

Şekil 10. Tasarruf Yöntemleri



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Resmi veya yarı-resmi yöntemlerin dışında da tasarruf seçenekleri vardır. Hem yüksek gelirli hem de gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin ortalama %14'ü yalnızca başka bir yöntem kullanarak tasarruf ettiğini bildirmiştir. Bu yöntemler, evde (yastık altında) para biriktirmeyi, mücevher ya da gayrimenkul gibi varlıklar aracılığıyla tasarruf etmeyi, pay, tahvil veya başka yatırım ürünlerini satın almayı içerebilir. Gelişmekte olan 26 ekonomide, tasarruf edenlerin yarısından fazlası bunu resmi ve yarı-resmi yöntemlerden farklı bir şekilde gerçekleştirmiştir.

Resmi yöntemlerle tasarruf yapan yetişkinlerin payı son on yılda yüksek gelirli ve gelişmekte olan ekonomilerde sırasıyla %14 ve %7 arttı. Hesap sahipliği bu tür tasarruflar için ön koşul olduğundan, hesap sahipliği oranının daha yüksek olduğu yüksek gelirli ekonomilerde, resmi yöntemlerle tasarruf ettiğini bildiren yetişkinlerin oranının daha yüksek olması şaşırtıcı değildir. Bir hesaba sahip olanlar aynı zamanda daha varlıklı ve işgücüne katılmaya daha yatkın olduğundan, tasarruf etme kapasiteleri daha yüksek olabilir.

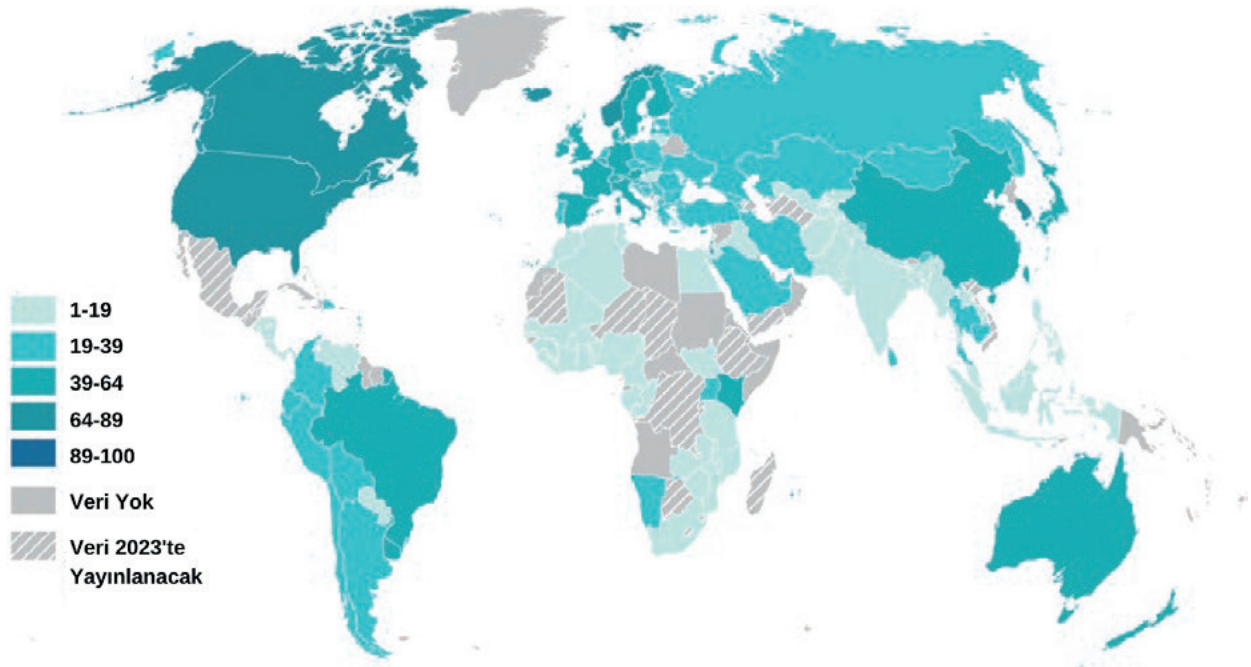
Son yıllarda mobil para hesabı sahipliği arttıkça, bazı ekonomilerde bu hesapların tasarruf amaçlı kullanımı da artmıştır. Mobil para hesabı ile tasarruf yaptığını bildiren yetişkinlerin payı, gelişmekte olan ekonomilerin genelinde küçük (%5) olsa da söz konusu oran Sahra Altı Afrika'da %15'e (mobil para hesabı sahiplerinin %39'u) varmaktadır. Sahra Altı Afrika'da tasarruf yaptığını bildirenlerin oranı 2017'den beri sabit kalsa da, mobil para hesaplarının yaygınlaşması tasarrufunu resmi yöntemlerle yapanların oranını da artırmıştır.

Dünya genelindeki yetişkinlerin %26'sı yaşlılık için para biriktirmektedir. Bu oran, yüksek gelirli ekonomilerde %53, gelişmekte olan ekonomilerde %19'dur. Yaşlılık için tasarruf yapanların gelişmekte olan ekonomilerde yaklaşık üçte ikisi, yüksek gelirli ekonomilerde dörtte üçünden fazlası resmi yöntemleri kullandıklarını bildirmiştir.

Tasarruf kavramı, farklı insanlar için farklı anlamlara gelebilir. Birçok kişi, tasarrufu günlük temel ihtiyaçlarının ötesine geçen daha uzun vadeli hedefler veya daha büyük

harcamalar için ayrılan para olarak düşünür. Ancak insanlar ay sonunda ödenmesi gereken faturalar da dahil olmak üzere günlük temel ihtiyaçları için de kısa vadede para saklamaktadır. Bu, çoğu kişi için tasarruftan ziyade nakit yönetimine tekabül eder. Küresel Findex anketi ilk kez 2021'de katılımcılara hesaplarında daha kısa vadeli amaçlar için para bulundurup bulundurmadıklarını sormuştur. Küresel çapta, yetişkinlerin %48'i (hesap sahiplerinin %63'ü) bu soruya olumlu cevap vermiştir. Yüksek gelirli ekonomilerdeki yetişkinlerin %84'ü (hesap sahiplerinin %88'i), gelişmekte olan ekonomilerde yetişkinlerin %39'u (hesap sahiplerinin %55'i) kısa vadeli ihtiyaçlar için kenara bir miktar para saklamaktadır.

Şekil 11. Borçlanma Oranları



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Gelişmekte olan ekonomilerde resmi yöntemlerle borçlanan yetişkinlerin oranı düşüktür, ancak son on yılda bu oran 2014 ve 2017'de %16'dan 2021'de %23'e yükselmiştir. Aynı oran, yüksek gelirli ekonomilerde yaklaşık %56 seviyesinde sabit kalmıştır (Şekil 12).

Yüksek gelirli ekonomilerde, en yaygın borçlanma aracı, hem ödeme vasıtası hem de kredi kaynağı olarak işlev görebilen kredi kartları olmuştur. Kredi kartları her kullanımda, kart sahipleri her ekstre döngüsünde bakiyelerini tamamen kapatıp faiz ödemeseler bile,

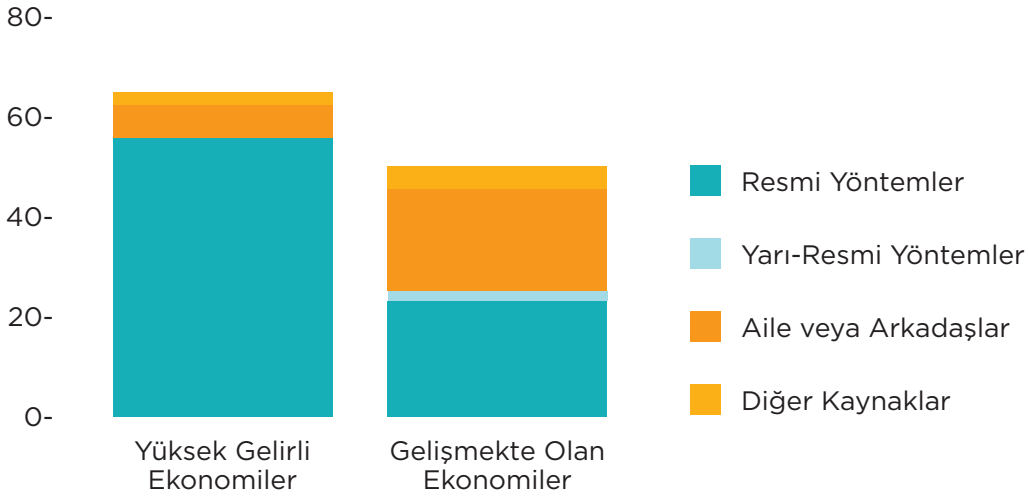
4.3 Borçlanma

2021'de dünya çapındaki yetişkinlerin %53'ü, kredi kartı kullanmak da dahil olmak üzere, son 12 ayda borç aldığını bildirdi. Resmi veya resmi olmayan yöntemlerle borçlanan yetişkinlerin payı, yüksek gelirli ekonomilerde %65, gelişmekte olan ekonomilerde %50'dir (Şekil 11). Yüksek gelirli ekonomilerde, bir finans kurumundan kredi almak, kredi kartı veya bir mobil para hesabı kullanmak gibi resmi yöntemler açık ara en yaygın borçlanma şekliydi. Gelişmekte olan ekonomilerde ise, borç alanların sadece %46'sı bunu resmi yöntemlerle yaptı. Gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin %2'si, örneğin kredi birliklerinden, yarı-resmi yöntemlerle borç almış, ancak resmi yöntemlerle borçlanmamıştır. Diğer borçlanma kaynakları, dünya genelindeki yetişkinlerin %5'i tarafından anılmıştır.

Küresel Findex anketi ilk kez 2021’de kredi kartı kullanan yetişkinlere tüm bakiyelerini son ödeme tarihine kadar tamamen ödeyip ödemediklerini sormuştur. Yüksek gelirli ekonomilerde kredi kartı kullanan yetişkinlerin ortalama %85’i bakiyelerini tamamen kapatmaktadır. Kredi kartı

kullanıcılarının payının %20’yi aştığı altı gelişmekte olan ekonomide ödeme şekilleri değişiklik göstermiştir. Çin’de kredi kartı kullanıcılarının %90’ı bakiyelerini tamamen kapatırken, bu oran Arjantin ve Brezilya’da %72, Rusya, Türkiye ve Ukrayna’da ise yaklaşık %60’tır.

Şekil 12. Borçlanma Yöntemleri



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Mobil para hesabı sahipliği son yıllarda yaygınlaştıkça, bu tür hesaplar bazı ekonomilerde kullanıcılarına borç alma imkanı da sunmaya başlamıştır. Bu kredi doğrudan bir mobil para hizmeti sağlayıcısından veya bir bankanın dahil olduğu bir ortaklıktan elde edilebilir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, mobil para hesabını kullanarak borç para aldığını bildiren yetişkinlerin oranı küçüktür (%3). Mobil para hesabı sahipliğinin en yaygın olduğu Sahra Altı Afrika’da bile yetişkinlerin sadece %7’si mobil para hesaplarını kullanarak borç aldığını bildirmiştir.

Gelişmekte olan ekonomilerde borç alanların neredeyse yarısı tek kredi kaynakları olarak aile ve arkadaşlarını göstermiştir. Bu konuda en yüksek oranlar Afganistan, Fas, Mısır, Pakistan ve Ürdün’de gözlemlenmektedir.

Küresel Findex anketi, katılımcılara son 12 ayda sağlık veya tıbbi amaçlar için borç alıp almadıklarını da sormaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde, 2014 ve 2017’deki %11’lik oranlara kıyasla, 2021’de yetişkinlerin %17’si bu nedenle borç para aldığını bildirmiştir. Ancak anket, bu tür bir borçlanmanın Covid-19 kaynaklı olup

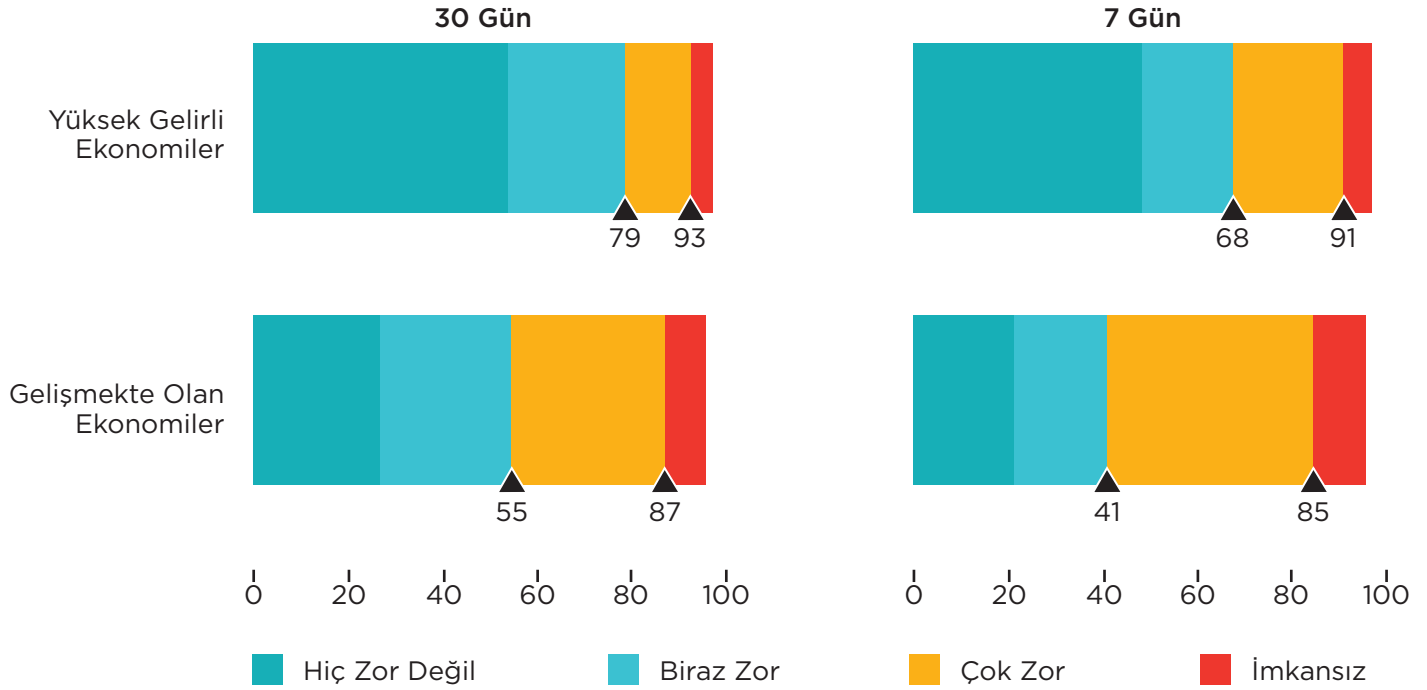
olmadığını sormamıştır. Yüksek gelirli ekonomilerde sağlık veya tıbbi amaçlar için borç para aldığını bildiren yetişkinlerin oranı %6 civarında sabit kalmıştır.

5. Finansal Sağlık

5.1 Finansal Dayanıklılık

Her yıl dünyanın dört bir yanındaki insanlar, iş kaybı, sağlık sorunları, mahsul kıtlığı veya bir araç veya evin önemli bir onarımından kaynaklanan ciddi mali yükümlülüklerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu olaylarla baş edememek kısa ya da uzun vadeli hasarlara neden olabilir. Yetişkinlerin, gelirlerinde ani bir düşüş veya kaçınılmaz bir masrafla karşı karşıya kaldıklarında bu durumla finansal açıdan başa çıkma yeteneği finansal dayanıklılık olarak tanımlanır. Küresel Findex anketi, katılımcıların finansal dayanıklılığını ölçmek için üç soru yönelmektedir. İlk soru, acil bir durumda, 30 gün içinde yerel para birimi cinsinden kişi başına düşen GSMH’nin %5’ine eşit bir meblağ bulmak için kullanılacak ana para kaynağının ne olacağı sorusudur. İkinci ve üçüncü sorular, 30 gün ve 7 gün içinde bu parayı bulmanın ne kadar zor olacağıdır.

Şekil 13. Kısa Vadede Nakde Erişim Sağlamanın Zorluğu

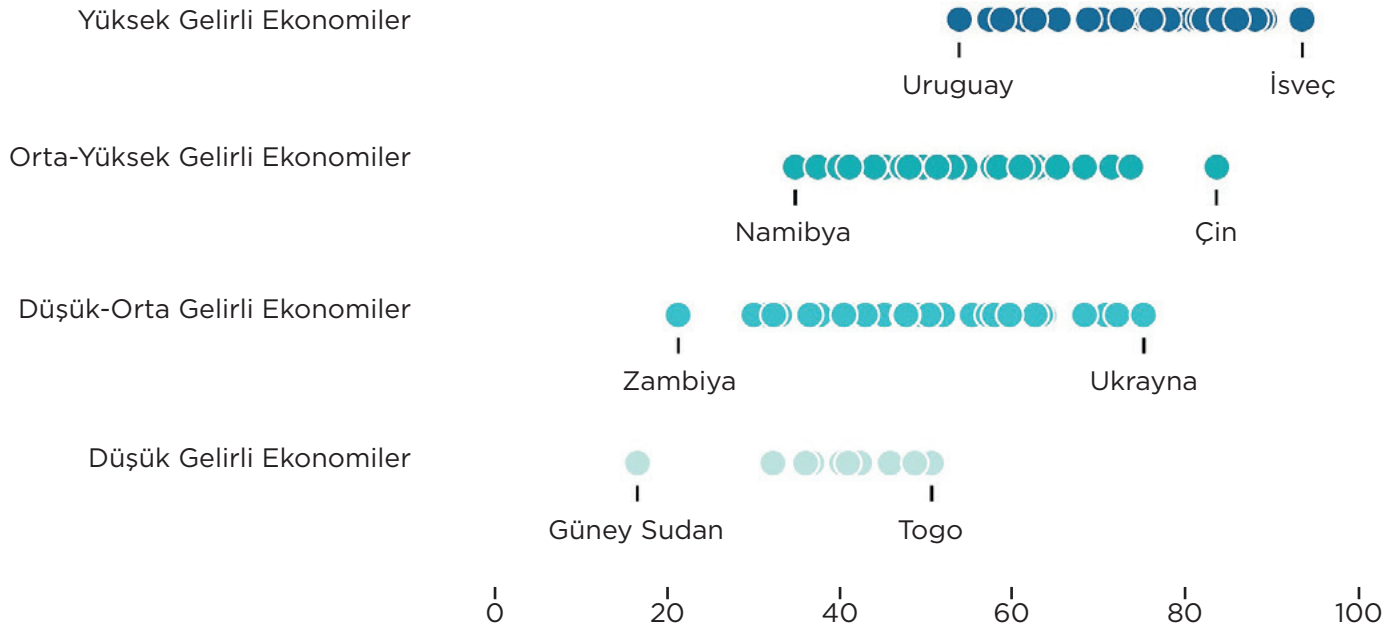


Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Gelişmekte olan ekonomilerde yetişkinlerin %87'si, tasarruf, resmi yöntemlerle borçlanma, aile veya arkadaşlardan para isteme, işten alınacak ücret veya varlık satışı dahil olmak üzere, çeşitli acil durum para kaynaklarından birine 30 gün içinde erişebileceklerini söylemiştir. Ancak, neredeyse her üç yetişkinden biri bu fonları bulmanın çok zor olacağını belirtmiştir (Şekil 13). Sonuç olarak, çok daha küçük bir pay olan %55, ihtiyaç duyduğu zaman paraya erişebileceğinden emindir. Yüksek gelirli ekonomilerde, yetişkinlerin %79'u acil durumlarda paraya 30 gün içinde hiç zorluk çekmeden veya az zorlukla erişebileceklerini belirtmiştir. Bu paraya bir ay yerine bir hafta içinde erişmenin zorluğu sorulduğunda ise daha fazla yetişkin bunun çok zor olacağını söyleyerek yanıt vermiştir. Gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin %85'i bir hafta içinde para bulabileceklerini, ancak yalnızca %41'i bunu önemli bir

zorluk yaşamadan yapabileceklerini bildirmiştir. Her dört yetişkinden en az üçünün acil bir durumun masraflarını karşılayabileceğinden emin olduğu ekonomilerin hemen hemen tümü (Çin ve Ukrayna dışında) yüksek gelirli ekonomilerdir. Bununla birlikte, kişi başına düşen milli gelir her zaman mali dayanıklılıkla ilişkili değildir (Şekil 14). Örneğin, yüksek gelirli bir ekonomi olan Şili'de, yetişkinlerin %57'si acil durumda büyük bir güçlük çekmeden para bulabileceklerini belirtirken bu oran Şili'nin kişi başına düşen GSMH'sinin yarısından daha azına sahip olan üst-orta gelirli Ekvador'da da benzerdir. Düşük-orta gelirli bir ekonomi olan Moğolistan'da yetişkinlerin %68'i acil durum bir durumda paraya güvenilir bir şekilde ulaşabileceklerini belirtirken bu oran üst-orta gelirli bir ekonomi olan Güney Afrika'da yalnızca %40'tır.

Şekil 14. Kısa Vadede Biraz Zorlukla Veya Hiç Zor Olmadan Nakde Erişim Sağlama (30 Gün)



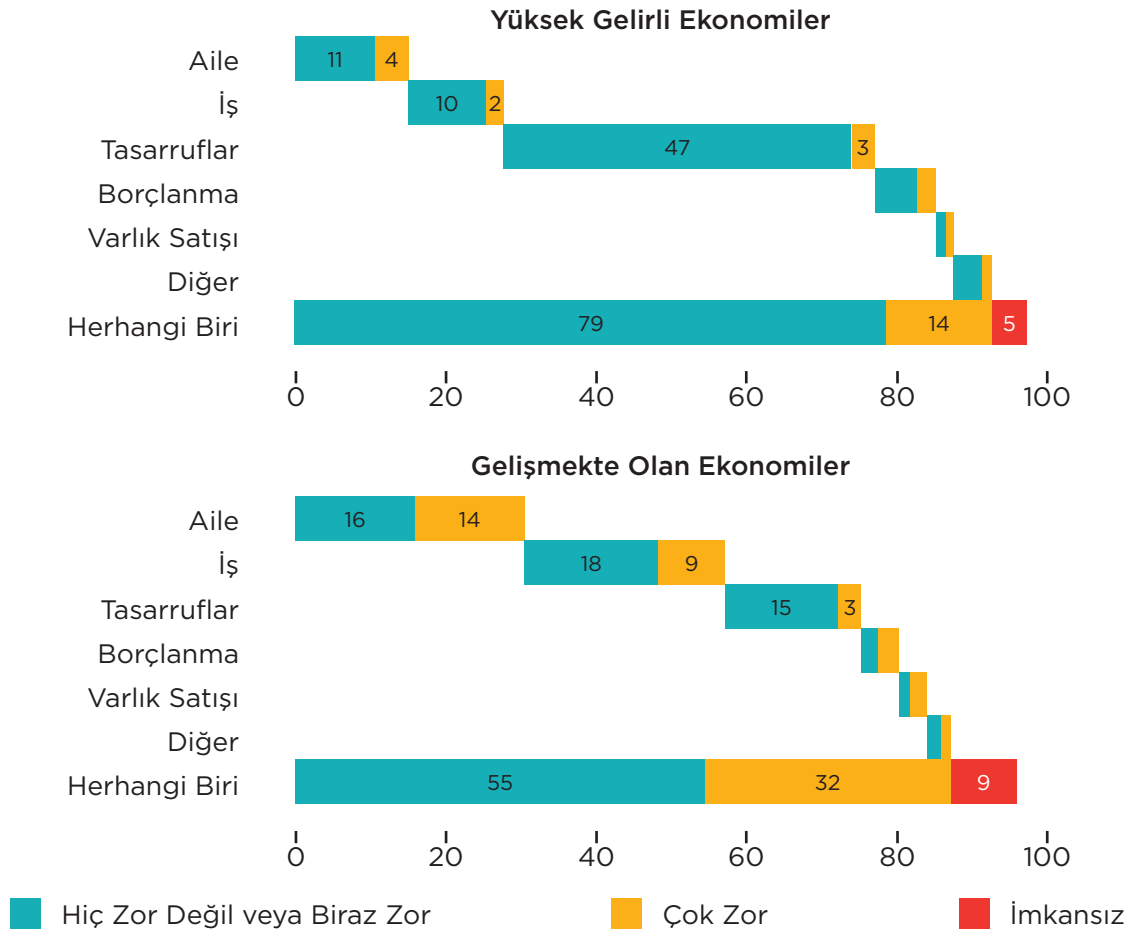
Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Farklı ekonomiler ve gelir gruplarındaki yetişkinlerin acil durumlarda hangi para kaynaklarına yönelecekleri değişkenlik gösterir (Şekil 15). Yüksek gelirli ekonomilerde acil bir durumda tercih edilen ana finansman kaynağı tasarruftur, yetişkinlerin yaklaşık %50'si 30 gün içinde acil durumlarda para bulmak için birikimlerini kullanacaklarını söylemektedir. Gelişmekte olan ekonomilerde ise, en yaygın iki fon kaynağı aile veya arkadaşlar ile işten elde edilen kazançtır, yetişkinlerin yaklaşık %60'ı acil durumlarda para bulmak için bu kaynaklardan birine başvurmaktadır. Ancak, acil durumda belirli bir para kaynağına başvurmak güvenilirlikten ayrı bir konudur. Örneğin, gelişmekte olan ekonomilerde, acil bir durumda borç alacaklarını veya varlık satacaklarını söyleyen yetişkinlerin %50'den fazlası bunu yapmanın çok zor olacağını belirtmektedir. Tasarruflar ve işten elde edilen kazanç ise daha güvenilir olarak algılanmaktadır.

Gelişmekte olan ekonomilerden elde edilen verilerin daha derinine inildiğinde, yetişkinlerin %30'unun acil bir durumda aile ve arkadaşlarından oluşan kişisel sosyal ağlarına güvendiği ortaya çıkmaktadır. Acil

durumlarda aile ve arkadaşlarına en fazla bağımlı olan ilk beş ekonomiden dördü (Afganistan, Irak, Kosova ve Batı Şeria ve Gazze) yakın zamanda şiddetli çatışma dönemleri yaşamıştır ya da bu dönemler hala devam etmektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da da yetişkinlerin yarısından fazlası acil durumlarda ailelerine bağımlıdır, bu bölge aynı zamanda nispeten daha düşük hesap sahipliği oranları ile tasarruf ve borç kullanımına sahiptir. Gelişmekte olan ekonomilerde en yaygın acil durum para kaynağı sosyal ağlar olsa da, beklenmedik finansal zorluklarla başa çıkmak için ailelerine ve arkadaşlarına bağımlı olan yetişkinlerin yaklaşık yarısı parayı bulmanın çok zor olacağını söylemektedir. Aileden para toplamayla ilgili zorluklar kısmen, verilerin aynı aile veya topluluğun birçok üyesinin aynı anda işini veya gelirini kaybetmesiyle yakınlarına yardım etmesinin zorlaştığı Covid-19 salgını sırasında toplanmasından kaynaklanıyor olabilir. Aynı dinamikler, gelişmekte olan ülkelerde daha sık hale gelen doğal afetler veya tüm toplumu etkileyen aşırı hava olayları sırasında da geçerli olabilir. Sosyal ağlar, bir ekonomideki hanelerin en yoksul %40'ında yaşayan yetişkinler ve kadınlar için özellikle önemlidir.

Şekil 15. Kısa Vadede Nakde Erişim Kaynakları



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Emek geliri, gelişmekte olan ekonomilerde başka bir yaygın acil durum para kaynağıdır. Beklenmedik bir masrafla karşı karşıya kalan yetişkinler, bazı durumlarda, halihazırdaki işverenleri için fazladan çalışabilir veya kısa süreli bir ek iş bulmaya çalışabilir. Bazen de bir sonraki maaş ödemesini beklemek veya işverenden avans almak gerekebilir. Gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin %27'si acil bir durumda işlerinden elde ettikleri kazancı kullanır. Bu pay, bazı Doğu Asya ekonomilerinde daha yüksek, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Sahra Altı Afrika'da daha düşüktür.

Gelişmekte olan ekonomiler arasında, tasarrufları birincil acil durum para kaynağı olarak kullanan yetişkinlerin oranı Afganistan'da %1 ile Malezya'da %40 arasında değişmektedir. Genel olarak, tasarruflar diğerlerine göre daha güvenilir bir acil durum para kaynağı olarak algılanmaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin %18'i birikimlerine güveneceklerini, birikimlerine güvenen yetişkinlerin %80'inden fazlası paraya güvenilir bir şekilde erişebileceklerini söylemektedir. Gelişmekte olan bazı

ekonomilerde, acil bir durumda tasarruflarına bel bağlayan yetişkinlerin oranı önemli ölçüde daha yüksektir. Bu ekonomiler, yetişkinlerin sırasıyla %33 ve %40'ının acil bir durumu finanse etmek için tasarruflarını kullanacaklarını söylediği Çin ve Malezya gibi üst-orta gelirli ekonomileri de içermektedir. Bu yetişkinlerin neredeyse %90'ı paraya güvenilir bir şekilde erişebileceklerini bildirmektedir. Bunun sebebi bu iki ekonomideki yetişkinlerin yaklaşık yarısının tasarruflarını resmi yöntemlerle yapmasıdır. Acil bir durumda resmi tasarrufların güvenilirliği, yetişkinlerin %14'ünün acil bir durumda birikimlerine güvendiklerini söylediği Sahra Altı Afrika'da da belirgindir. Bu bölgedeki yetişkinlerin %72'sinin bir hesabı mevcuttur ve %77'si paraya erişimlerinin zor olmayacağını bildirmektedir.

5.2 Finansal Endişe

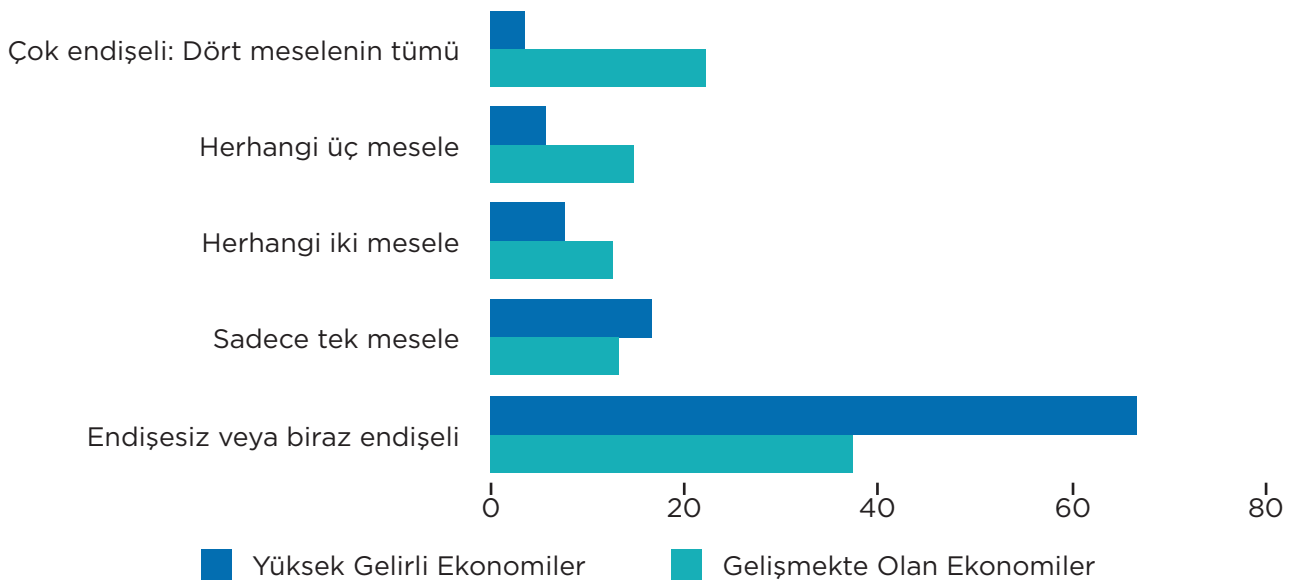
Finansal sağlığın bir başka boyutu da insanların finansal durumları hakkında hissettikleri endişedir. Şoklara karşı yeterli korunmaya sahip olmamak, temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmek veya kişisel finansal hedeflerin gerisinde kalmak, insanların kendilerini mali

açından ne kadar stresli hissettiklerini belirler. İnsanların yaşam masraflarını sahip oldukları gelirle karşılamakta zorlandıklarında ve beklenmedik harcamalar için ayıracak paraları olmadığında daha fazla endişelenmeleri muhtemeldir. Bu nedenle, yoksulların, özellikle sınırlı birikimi olan veya hiç birikimi olmayan ve uygun krediye sınırlı erişimi bulunanların para konusunda endişelenme olasılıklarının daha yüksek olduğu açıktır. Öte yandan, yeterli paraya sahip olmamanın nesnel gerçekliğinin ötesinde, insanların finansal hayatları hakkında öznel algıları da mevcuttur. Bunlar, kişilik özellikleri, kültürel normlar, ekonomik bağlam, sosyal dinamikler, finansal ihtiyaçlar hakkında sahip olunan bilgiler ve sunulan

sosyal destek programları nedeniyle karmaşıktır. Bir harcamanın olası zamanlaması da endişeye neden olan diğer bir önemli faktördür.

Küresel Findex anketi, katılımcılara mali durumlarına dair endişe duyup duymadıklarını, mali kaygıya yol açabilecek dört yaygın mesele hakkında ne kadar endişeli olduklarını ve hangi meseleye dair en fazla endişelendiklerini sormaktadır. Bu dört mesele, ciddi bir hastalık veya kazadan kaynaklanan tıbbi masraflar, aylık fatura ve harcamalar, eğitim ücretleri ile yaşlılıkta karşılaşılabilecek masraflardır.

Şekil 16. Finansal Kaygı Tetikleyen Meseleler



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

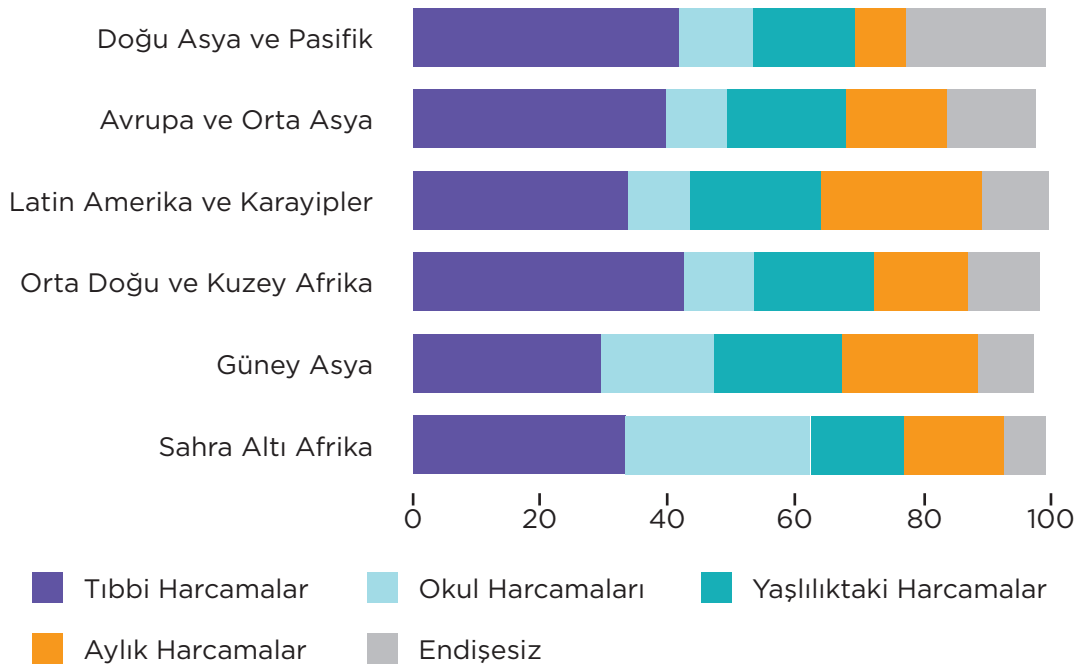
Gelişmekte olan ekonomilerdeki yetişkinler, yüksek gelirli ekonomilerdeki yetişkinlere göre mali hayatları hakkında önemli ölçüde daha fazla endişe duymaktadır (Şekil 16). Gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin yaklaşık üçte ikisi belirtilen dört finansal meseleden herhangi biri hakkında çok endişeli olduklarını söylerken, yüksek gelirli ekonomilerde %21 veya daha azı bu konulardan herhangi biri hakkında çok endişeli olduğunu söylemektedir. Gelişmekte olan ekonomilerdeki yetişkinler sadece tek bir meseleyi dert etmemekte, %22'si belirtilen dört meseleden hepsi için çok endişeli olduğunu belirtmektedir. Yüksek gelirli ekonomilerde, dört finansal meselenin hepsinden çok endişe duyan yetişkinlerin oranı sadece %4'tür.

Gelişmekte olan ekonomilerde, yetişkinlerin büyük bölümü (%52), ciddi bir hastalık veya kaza durumunda

tıbbi faturaları ödeyememe konusunda çok endişeli olduklarını söylemektedir (Şekil 17). Sağlık faturalarını ödemek yaygın bir finansal kaygı olsa da, anket Covid-19 salgını sırasında yapıldığından sağlığa dair harcamaların katılımcıların aklını daha fazla meşgul etmesi muhtemeldir. Tıbbi harcamalarla ilgili kaygılar, yetişkinlerin %64'ünün çok endişeli olduklarını bildirdiği Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da en yüksek, yetişkinlerin %38'inin çok endişeli olduklarını bildirdiği Doğu Asya ve Pasifik'te en düşük seviyededir.

Yüksek gelirli ekonomilerdeki yaygın endişelere gelince, beş yetişkinden biri (%20) sağlığa dair masraflar konusunda çok endişeliyken neredeyse eşit bir oran (%21) yaşlılıktaki mali durumları konusunda çok endişelidir.

Şekil 17. Gelişmekte Olan Ekonomilerde Finansal Kaygıyı Tetikleyen Meseleler



Kaynak: Küresel Findex veri tabanı

Eğitime dair kaygılar, yetişkinlerin yarıdan fazlasının (%54) okul masrafları konusunda çok endişeli olduğu ve yetişkinlerin %29'unun okul ücretlerini en büyük endişe kaynağı olarak belirttiği Sahra Altı Afrika'da ikinci büyük kaygı sebebidir. Bu, kısmen demografiyi yansıtmaktadır zira bölgedeki nüfusun %52'si 25 yaşın altında olup yetişkin nüfusun büyük bir bölümünün okul çağında çocukları vardır.

Yaşlılıkta geçim sıkıntısına dair endişeler en çok Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da yaygındır, her iki bölgede de yetişkinlerin yarisından fazlası bu konuda çok endişelidir. Ancak yaşlılık genelde en büyük endişeyi teşkil etmemektedir. Yetişkinlerin tipik olarak aynı anda birden fazla mali meseleyle ilgili endişeleri olduğundan ve yaşlılık yakın gelecekte ödenmesi gereken sağlık faturalarından veya okul ücretlerinden daha uzakta algılandığından, yaşlılık nadiren en büyük mali kaygı olarak sıralanır. Sahra Altı Afrika ve Güney Asya'da yetişkinlerin sırasıyla yalnızca %15'i ve %20'si yaşlılığı endişe listelerinin tepesine koymaktadır. Yaşlılıktaki harcamalara dair endişe duyan yetişkinlerin oranının en düşük olduğu bölge, yetişkinlerin %28'inin yaşlılıktan çok endişe duyduğunu belirttiği Doğu Asya'dır. Ancak Çin bu ortalamayı aşağı çekmektedir zira bu ülkedeki beş yetişkinden sadece biri yaşlılıklarındaki finansal durumlarına dair çok endişeli olduğunu bildirmektedir. Çin'deki yüksek tasarruf oranları, emeklilik finansmanı

konusundaki endişeleri azaltmada rol oynuyor olabilir.

Ortalamada, kadınlar parasal sorunlar konusunda erkeklere göre daha fazla kaygı duymaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde kadınların %44'ü, erkeklerin %39'una kıyasla, rutin aylık harcamalar veya faturalar için yeterli paraları olmadığı konusunda çok endişeli olduklarını söylemektedir. Yaklaşık 5 puanlık bu fark, diğer finansal meseleler için de geçerlidir. Bununla birlikte, belirli bir ekonomideki erkekler ve kadınlar, en büyük finansal kaygılarını farklı şekilde sıralayabilir. Örneğin, Hindistan ve Kenya'da kadınların eğitim masraflarını en büyük endişeleri olarak bildirme ihtimali erkeklere nazaran %10 daha yüksektir bu iki ülkedeki erkekler en büyük endişeleri olarak sağlık harcamalarını işaret etmektedir.

Gelir dağılımının en yoksul %40'lık dilimindeki hanelerde yaşayan yetişkinlerin, en zengin %60'lık dilimdeki yetişkinlere göre dört mali meselenin her biri hakkında çok endişeli olma olasılığı yaklaşık %20 daha fazladır. Bu farklılık, Brezilya ve Sri Lanka gibi bazı ekonomilerde daha da aşırıdır. Yüksek gelirli ekonomilerde de hanelerin en yoksul %40'ında yaşayan yetişkinler ile hanelerin en zengin %60'ında yaşayan yetişkinler arasında mali kaygılar açısından farklılıklar vardır. Örneğin, ABD'de hanelerin en yoksul %40'ındaki yetişkinlerin üçte biri aylık faturalarını ödeyememekten çok endişe duyarken bu oran zengin hane halklarında %6'dır.

İLETİŞİM

📍 Sabancı Center 4. Levent 34330 İstanbul

☎ + 90 (0212) 385 65 09

✉ cef@sabanciuniv.edu

🌐 cef.sabanciuniv.edu